

فهرست مطالب

- نشانه‌های اختصاری ۱۳
- پیشگفتار ۱۵
- مقدمه: در انتشار و آثار و اجرای قوانین به طور عموم ۱۷
- کتاب اول: در بیان اموال و مالکیت به طور کلی ۳۵**
- باب اول: در بیان انواع اموال ۳۷
- فصل اول: اموال غیرمنقول ۴۰
- فصل دوم- در اموال منقوله ۴۵
- فصل سوم: در اموالی که مالک خاص ندارد ۴۹
- باب دوم: در حقوق مختلفه که برای اشخاص نسبت به اموال حاصل می‌شود ۵۹
- فصل اول: در مالکیت ۶۳
- فصل دوم: در حق انتفاع ۷۱
- مبحث اول: در عمری و رقبی و سکنی ۷۳
- مبحث دوم: در وقف ۸۲
- قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۱۳۶۳ ..... ۱۰۵
- آییننامه اجرایی قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه ۱۱۱
- اجاره مال موقوفه ۱۳۵
- بطالان وقف در موارد جواز فروش ۱۴۴

۱۵۸.....	فهرست منابع.....
۱۵۹.....	مبحث سوم : در حق انتفاع از مباحات.....
۱۵۹.....	فصل سوم : در حق ارتفاق نسبت به ملک غیر و در احکام و آثار املاک نسبت به املاک مجاور.....
۱۵۹.....	مبحث اول: در حق ارتفاق نسبت به ملک غیر.....
۱۶۹.....	دلیل مشروعیت حق ارتفاق از دیدگاه مذاهب اسلامی.....
۱۷۵.....	دلیل مشروعیت حق ارتفاق در مذاهب اسلامی.....
۱۸۱.....	منابع و مأخذ.....
۱۸۵.....	مبحث دوم: در احکام و آثار املاک نسبت به املاک مجاور.....
۱۹۴.....	مبحث سوم: حریم املاک.....
۱۹۹.....	کتاب دوم: در اسباب تملک.....
۲۰۱.....	قسمت اول: در احیاء اراضی موات و حیزات احیاء میباحه.....
۲۰۱.....	باب اول: در احیاء اراضی موات و میباحه.....
۲۰۵.....	باب دوم : در حیزات مباحات.....
۲۰۸.....	بررسی قاعده‌ی «من حاز ملکاً» در فقه و حقوق موضوعه‌ی ایران.....
۲۲۲.....	فهرست منابع.....
۲۲۹.....	باز پژوهی سببیت حیزات، در تملک.....
۲۶۷.....	منابع و مأخذ.....
۲۷۱.....	باب سوم: در معادن.....
۲۷۱.....	قانون معادن ایران مصوب ۱۳۷۷/۲/۲۷.....
۲۷۱.....	فصل اول - تعاریف و کلیات.....
۲۷۶.....	فصل دوم - اکتشاف.....
۲۷۸.....	فصل سوم - بهره‌برداری.....
۲۸۱.....	فصل چهارم - مقررات عمومی.....

۲۸۷	..... قانون اصلاح قانون معادن
۳۰۵	..... آیین‌نامه اجرایی قانون معادن ۱۳۷۷ ، مصوب ۲۷ / ۱۲ / ۱۳۹۱
۳۰۵	..... فصل اول - تعاریف
۳۰۶	..... فصل دوم - اکتشاف
۳۲۲	..... فصل سوم - بهره‌برداری
۳۳۵	..... فصل چهارم - مزایده
۳۳۵	..... فصل پنجم - کانه آرایب، فرآوری و صنایع معدنی
۳۳۷	..... فصل ششم - شورا
۳۳۸	..... فصل هفتم - نظارت و بازرسی
۳۵۱	..... فصل هشتم - تطبیق و مقررات عمومی
۳۵۵	..... باب چهارم: در اشیاء پیداشده و حیوانات ضاله
۳۵۵	..... فصل اول: در اشیاء پیداشده
۳۵۷	..... فصل دوم: در حیوانات ضاله
۳۵۹	..... باب پنجم: در دینه
۳۶۱	..... باب ششم: در شکار
۳۶۳	..... قسمت دوم: در عقود و معاملات و الزامات
۳۶۳	..... باب اول: در عقود و تعهدات به طور کلی
۳۶۴	..... فصل اول - در اقسام عقود و معاملات
۳۶۸	..... فصل دوم: در شرایط اساسی برای صحت معامله
۳۷۱	..... مبحث اول: در قصد طرفین و رضای آن‌ها
۳۸۴	..... حمایت از مضطر در معاملات اضطراری؛ میانی و راهکارها
۴۰۸	..... فهرست منابع:
۴۱۱	..... مبحث دوم: در اهلیت طرفین

۴۱۵	.....	مبحث سوم: در مورد معامله
۴۱۷	.....	مبحث چهارم: در جهت معامله
۴۲۱	.....	لزوم مشروع بودن جهت معامله در حقوق موضوعه ایران و فقه امامیه
۴۲۷	.....	فهرست منابع
۴۴۰	.....	فصل سوم: در اثر معاملات
۴۴۰	.....	مبحث اول: در قواعد عمومی
۴۴۸	.....	تأملی بر جایگاه « عرف » و « عادت » در فقه و حقوقی موضوعه ایران
۴۶۸	.....	فهرست پیوسته‌ها
۴۷۰	.....	منابع و ماخذ
۴۷۳	.....	مبحث دوم: در خسارت حاصله از عدم اجرای تعهدات
۴۷۹	.....	مبحث سوم: در اثر عقود نسبت به اشخاص ثالث
۴۷۹	.....	فصل چهارم: در بیان شرایطی که در ضمن عقد می‌شود
۴۷۹	.....	مبحث اول: در اقسام شرط
۴۸۴	.....	مبحث دوم: در احکام شرط
۴۹۰	.....	شروط ضمن العقد در مذاهب اسلامی و حقوق ایران
۵۰۴	.....	فصل پنجم: در معاملاتی که موضوع آن مال غیراست با معاملات فضولی
۵۱۵	.....	بررسی رابطه عقد فضولی و انتقال مال غیر
۵۳۸	.....	منابع:
۵۴۰	.....	فصل ششم: سقوط تعهدات
۵۴۰	.....	مبحث اول: در وفای به عهد
۵۵۳	.....	ماهیت وفای به عهد و بررسی مصادیق آن در حقوق ایران
۵۶۸	.....	منابع به زبان فارسی
۵۶۹	.....	منابع به زبان خارجی

۵۷۰	مبحث دوم: در اقاله.....
۵۷۵	باز پژوهی ماهیت اقاله در فقه و حقوق وضعی ایران.....
۵۸۹	فهرست منابع:.....
۵۹۱	مبحث سوم: در ابراء.....
۵۹۳	مبحث چهارم: در تبدیل تعهد.....
۵۹۵	جایگاه تبدیل تعهد در فقه امامیه (بخش مدنی).....
۶۱۵	فهرست منابع.....
۶۱۷	مبحث پنجم: در تهافت.....
۶۲۲	مبحث ششم: مالکیت مطلقه.....
۶۲۶	باب دوم: التزاماتی که بدون قرارداد حاصل می‌شود (مسئولیت خارج از قرارداد).....
۶۲۶	فصل اول: کلیات.....
۶۲۹	بررسی تطبیقی قلمرو اداره‌ی مال غیر.....
۶۵۹	فهرست منابع:.....
۶۶۲	فصل دوم: در زمان قهری.....
۶۶۳	مبحث اول: در غصب.....
۶۷۶	مبحث دوم: در ائتلاف.....
۶۷۹	مبحث سوم: در تسبیب.....
	قانون اصلاح قانون بیمه اجباری مسئولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در مقابل
۶۸۴	شخص ثالث مصوب ۱۳۸۷/۴/۱۶.....
	تحولات قانون اصلاح قانون بیمه اجباری مسئولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در
۶۹۵	مقابل شخص ثالث.....
۷۰۷	منابع:.....
۷۰۷	منبع خارجی:.....

۷۰۷	.....	مبحث چهارم: در استیفاء
۷۱۰	.....	باب سوم: در عقود معینهای مختلفه
۷۱۰	.....	فصل اول: در بیع
۷۱۰	.....	مبحث اول: در احکام بیع
۷۱۶	.....	مبحث دوم: در طرفین معامله
۷۱۸	.....	مبحث سوم: در مبیع
۷۲۳	.....	توابع مبیع
۷۲۵	.....	منابع فارسی:
۷۲۵	.....	منابع عربی:
۷۲۹	.....	مبحث چهارم: در آثار بیع
۷۵۱	.....	فقره اول: در مالکیت مبیع و ضمان
۷۵۲	.....	فقره دوم: در تسلیم
۷۵۷	.....	بررسی مبانی و شرایط اعمال خیار تقلیس
۷۷۹	.....	۷- نتیجه گیری
۷۷۹	.....	منابع فارسی:
۷۸۰	.....	منابع فقهی:
۷۸۱	.....	منابع انگلیسی:
۷۸۶	.....	فقره سوم: در ضمان درک
۷۸۸	.....	فقره چهارم: در تأدیه ثمن
۷۸۸	.....	ضمان درک
۸۰۶	.....	منابع و مأخذ (عربی):
۸۰۸	.....	منابع و مأخذ (فارسی):

شرح جامع قانون مدنی جمهوری اسلامی ایران

مقدمه : در انتشار و آثار اجرای قوانین به طور عموم

ماده ۱- مصوبات مجلس شورای اسلامی و نتیجه همه‌پرسی پس از طی مراحل قانونی به رئیس‌جمهور ابلاغ می‌شود. رئیس‌جمهور باید ظرف مدت پنج روز آن را امضا و به مجریان ابلاغ نماید و دستور انتشار آن را صادر کند و روزنامه رسمی موظف است ظرف مدت ۷۲ ساعت پس از ابلاغ منتشر نماید.

تبصره - در صورت استتکاف رئیس‌جمهور از امضا یا ابلاغ در مدت مذکور در این ماده، به دستور رئیس مجلس شورای اسلامی روزنامه رسمی موظف است ظرف ۷۲ ساعت مصوبه را چاپ و منتشر نماید.

۱. ماده مذکور قبلاً به موجب قانون «اصلاح موادی از قانون مدنی» مصوب ۱۳۶۱/۱۰/۸ به شرح ذیل اصلاح شده بود:

ماده ۱- مصوبات مجلس شورای اسلامی به رئیس‌جمهور ابلاغ و رئیس‌جمهور باید ظرف مدت ۵ روز آن را امضا و به دولت ابلاغ نموده و دولت موظف است ظرف مدت ۴۸ ساعت آن را منتشر نماید.

تبصره - در صورت استتکاف رئیس‌جمهور از امضا یا ابلاغ به دولت در مهلت مقرر دولت موظف است مصوبه یا نتیجه همه‌پرسی را پس از انقضای مدت مذکور ظرف ۴۸ ساعت منتشر نماید.

۲. تبصره ماده ۱ قانون مدنی، اصلاحی ۱۳۷۰/۸/۱۴ می‌باشد.

۳. امضا، لغتی است عربی و به معنای از نظر گذراندن، راندن و روان کردن است و آن را به فارسی، «دستینه» می‌گویند. امضا عبارت‌اند از: نگارش نام نویسنده در ذیل نوشته‌ای به منظور تصریح صحت تحقق تعهداتی که در سند مذکور برای وی درج شده است (صدر زاده افشار،

۱۳۶۹، ۹۰). این مفهوم امضا در اسناد، اعم از عادی و رسمی بکار می‌رود که رکن سند شمرده شده است و سند بدون امضا اعتبار ندارد. (کاتوزیان، ۱۳۸۰، ۲۷۸) بنابراین معنی امضای رئیس‌جمهور، اعلام رسمی تصویب قانون، دستور ابلاغ و اجرای آن به قوه‌ی مجریه است (کاتوزیان، ۱۳۹۰، ۲۴)

۴. اصل ۱۲۳ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران بیان می‌دارد «رئیس‌جمهور موظف است مصوبات مجلس یا نتیجه‌ی همه‌پرسی را پس از طی مراحل قانونی و ابلاغ به وی امضا کند و برای اجرا در اختیار مسئولان بگذارد. همان‌طور که از نص این اصل و ماده‌ی ۱ قانون مدنی معلوم است، رئیس‌جمهور تکلیف به امضا دارد این تکلیف تنها در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی بلکه در خصوص عهدنامه‌ها، مقاله‌ها و قراردادهایی که دولت ایران با سایر دول منعقد می‌کند هم می‌گردد البته برخی حقوقدانان بیان داشته‌اند «احیا رئیس‌جمهور در امضای قانون مشروط بر این است که تشریفات قانون اساسی رعایت شده باشد پس رئیس‌جمهور می‌تواند از امضای مصوبات بانکی خودداری کند (کاتوزیان، ۱۳۹۱، ۲۴)

۵. در خصوص ضمانت اجرای ناشی از عدم امضا هم باید بیان کرد که تعیین ضمانت اجرای خودداری رئیس‌جمهور از امضای قانون، با قانون اساسی است و نه مجلس شورای اسلامی و قانون اساسی در اصل ۱۲۲ بیان می‌دارد «رئیس‌جمهور در حدود اختیارات و وظایفی که به موجب قانون اساسی و با قوانین عادی، به عهده دارد در برابر ملت و رهبر و مجلس شورای اسلامی مسئول است» مسئولیت رئیس‌جمهور در قبال مجلس شورای اسلامی می‌تواند از طریق سؤال و استیضاح متبلور شود طبق اصل ۸۸ قانون اساسی هیچ‌گاه حداقل یک‌چهارم کل نمایندگان مجلس از رئیس‌جمهور یا هر یک از نمایندگان از وزیر مسئول، درباره‌ی یکی از وظایف آنان سؤال کنند، رئیس‌جمهور یا وزیر موظف است در مجلس حاضر شود و به سؤال جواب دهد و این جواب نباید در مورد رئیس‌جمهور بیش از یک ماه و در مورد وزیر بیش از ده روزه تأخیر افتد مگر با عذر موجه به تشخیص مجلس شورای اسلامی و طبق اصل ۸۹ قانون اساسی در صورتی که یک‌سوم از نمایندگان مجلس رئیس‌جمهور را مورد استیضاح قرار دهند و در پاسخ استیضاح در صورتی که دوسوم کل نمایندگان به عدم کفایت او رأی دهند در اجرای اصل ۱۱۰ به اطلاع مقام رهبری می‌رسد.

۶ در صورت امتناع ناموجه رئیس‌جمهور و اثبات تخلف وی در دیوان عالی کشور، مقام معظم رهبری می‌تواند با در نظر گرفتن مصالح کشور، به استناد بند ۱۰ اصل ۱۱۰ قانون اساسی رئیس‌جمهور را عزل نماید (هاشمی، ج ۲، ۱۸۹).

۷. جانشینی اعضای رئیس‌مجلس در مورد استنکاف رئیس‌جمهور با اصل «تفکیک قوا» سازگاری ندارد با این توضیح که در ساختار نظام جمهوری اسلامی ایران تعادل قدرت میان قوای سه‌گانه (مجریه، مقننه، قضائیه) از طریق مختلفی انجام می‌شود که دو راهکار اساسی و مهم آن اصل جدایی قوای سه‌گانه و سیستم هدایت هست به این شرح که در حقوق اساسی هنگامی که از «تعادل» سخن به میان می‌آید قطعاً مسئله تفکیک قوا هم به ذهن متبادر می‌شود زیرا تعادل قوا بدون تفکیک قوا تصور نیست. منظور از تفکیک قوا، نوعی تعادل و توازن بین قوای سه‌گانه است که هرکدام می‌توانند بدون دخالت و خارج از نفوذ دیگری برای انجام وظایف و تحقق اهداف خاص خود اقدامات لازم را ترتیب دهند در این راستا می‌توان به اصل ۵۷ قانون اساسی اشاره کرد که بیان می‌دارد «قوای سه‌گانه در جمهوری اسلامی ایران عبارت‌اند از: قوهی مقننه، قضائیه، مجریه که زیر نظر ولایت مطلقه امر و امامت امت بر طبق اصول آینده این قانون اعمال می‌گردند. این قوا مستقل از یکدیگرند.

ماده ۲- قوانین پانزده روز پس از انتشار در سراسر کشور لازم‌الاجرا است، مگر آنکه در خود قانون تربیت خاصی برای موقع اجرا شده باشد.

۱. این ماده مصوب ۱۳۴۸/۸/۲۹ می‌باشد.

۲. ماده ۲ سابق (۱۳۰۷/۲/۱۸) : قوانین در تهران ۱۰ روز پس از انتشار و در ولایات بعد از انقضا مدت مزبور به‌اضافه یک روز برای هر شش فرسخ مسافت تا تهران لازم‌الاجرا است مگر اینکه خود قانون، ترتیب خاصی برای موقع اجرا مقرر کرده باشد.

۳. مهلت فوق (پانزده روز) در مورد اجرای قانون در خارج از کشور نیز باید رعایت گردد و مادهی ۶ قانون مدنی مؤید این مدعی است. مگر اینکه کشور خارجی در وضعیتی قرار داشته باشد که هم‌هی ایرانیان مقیم در آن جاهل به قانون مانده باشند که در این صورت اثبات جهل به قانون پذیرفته می‌شود (کاتوزیان، ۱۳۹۱، ۲۴).